

Nr 154.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas; given Stockholms slott den 18 februari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman:

»Enligt 1 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende äger Kungl. Maj:t med stadsfullmäktiges samtycke för-

ordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med domsaga. Beträffande stad, där länsstyrelsen ej har sitt säte och i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes som skall vara lagfaren, äger Kungl. Maj:t, jämlikt 2 § nämnda lag, när borgmästartjänsten är ledig, även utan stadsfullmäktiges samtycke meddela enahanda förordnande som nyss nämnts, såframt

1. ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen,

2. statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till innehavare av befattning, som genom rådhusrättens upphörande indrages, samt

3. ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden.

Med föranledande av anförda bestämmelser hava utredningar sedan någon tid pågått ifråga om åtskilliga städers förenande i judiciellt avseende med domsaga. Sedan utredningarna numera slutförts beträffande vissa av dessa städer, anhåller jag att få underställa samma frågor Kungl. Maj:ts prövning, i vad förpliktelser genom indelningsändringarna kunna uppkomma för statsverket att övertaga avlöningsförmåner till befattningshavare, vilka vid rådhusrätternas upphörande komma att indragas. De städer, beträffande vilka detta spörsmål nu torde böra upptagas till behandling, äro Skänninge och Arboga.

1:o.

Skänninge hade den 31 december 1936 ett invånarantal av 1,751 personer. Staden omslutes av Mjölby domsaga. Denna domsaga bildades den 1 januari 1924, då jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 8 juni 1923 Lysings, Göstrings och Vifolka härader förenades till ett gemensamt tingslag, utgörande Mjölby domsaga, med tingsställe och kansli i Mjölby. Skänninge är station vid järnvägslinjen Mjölby—Krylbo och beläget 9 kilometer från Mjölby. Tågförbindelserna dit äro täta. I vardera riktningen gå dagligen åtta tåg. Restiden är 9 minuter. I domsagan hållas 20 allmänna tingssammanträden årligen eller sålunda var fjortonde dag under tingsterminerna, varjämte ett s. k. tremansting förrättas under uppehållet mellan vår- och hösttingen.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 11 oktober 1901 skall rådhusrätten och magistraten i staden utgöras av borgmästare och tre icke lagfarna rådmän, därav en extra rådman. Borgmästartjänsten är sedan den 17 oktober 1935 vakant. Rådmanbefattningarna innehavas av Carl Johan Theodor Axbom, Samuel Herman Wahrberg och Gustaf Reinhold Wilde, den sistnämnde extra rådman. Axbom är född år 1856, Wahrberg år 1860 och Wilde år 1881; de hava erhållit fullmakt å sina tjänster åren 1908, 1913 och 1933 respektive. — I Kungl. Maj:ts förberörda brev den 11 oktober 1901 har lö-

nen till en var av de ordinarie rådmännen fastställt till 200 kronor och till den extra rådmannen till 50 kronor. Enligt senare beslut av stadsfullmäktige, vilket ej underställts Kungl. Maj:ts prövning, åtnjuta emellertid åtminstone sedan år 1925 de båda ordinarie rådmännen en årlig avlöning av vardera 550 kronor och den extra rådmannen en lön av 100 kronor om året. — Någon utfästelse från stadens sida om pensionering föreligger icke i fråga om någon av rådmännen, och skyldighet har icke föreskrivits för dem att vid viss ålder avgå från tjänsten. Ej heller har i deras fullmakter inryckts föreskrift om skyldighet att övergå till annan tjänst.

På grund av Kungl. Maj:ts beslut den 1 november 1935 har genom länsstyrelsens i Östergötlands län försorg utredning skett rörande Skänninges förenande i judiciellt avseende med Mjölby domsaga. Utredningen, som verkställt jämlikt 3 § i ovannämnda lag den 17 juni 1932 och särskilt avhandlat de frågor som angivas i samma paragraf, har på länsstyrelsens uppdrag utförts av assessorn i Göta hovrätt Erik Ahlgren.

I sitt den 2 mars 1936 dagtecknade utlåtande i ärendet har utredningsmannen — under erinran att, därest staden bestrede förening med domsagan, statsverket vid rådhusrättens upphörande hade att övertaga stadens förpliktelser beträffande avlöningen till förenämnda tre rådmän — härom uttalat, att tvekan kunde råda huruvida ersättningarna borde sättas lika med de i lönestaten fastställda lägre avlöningarna eller av billighetshänsyn bestämmas till de av stadsfullmäktige utan samtycke av Kungl. Maj:t beslutade högre lönebeloppen. Utredningen ger i övrigt vid handen, att för stadens förvaltning efter uppgåendet i domsagan beräknats uppstå en årlig kostnadsminskning av omkring 5,090 kronor, därvid dock förutsatts att stadsfiskalstjänsten, som är vakant och avlönad med 2,400 kronor om året, kunde omedelbart indragas. Utredningsmannen har sammanfattat resultatet av utredningen sålunda, att det icke kunde bestridas att förändringen med hänsyn till såväl staden som domsagan bleve till gagn för rättsskipningen, att för stadens del den nuvarande ordningen med hänsyn till det ringa antalet mål och ärenden som förekomme vore ekonomiskt ofördelaktig, att förändringen icke komme att medföra avsevärt ökade kostnader eller tidsutdräkt för den rättssökande allmänheten i staden, att exekutionsväsendet därstädes kunde jämväl efter förening med domsagan inrättas på sätt som ej medförde avsevärd olägenhet, att stadens motstånd mot den föreslagna förändringen vore att söka i hänsynstagande till stadens traditioner allt från medeltiden och i fruktan för att staden genom åtgärden komme att hämmas i sin utveckling ävensom att kommunalborgmästarinstitutionen icke kunde skänka samma stadga åt förvaltningen som anordningen med magistrat även om kommunalborgmästaren skulle komma att vara jurist, men att gentemot dessa stadens synpunkter borde framhållas att den blivande rättegångsreformens genomförande förutsatte de smärre domstolarnas avskaffande.

Över utredningen i dess helhet hava yttranden avgivits av bland andra stadsfullmäktige och magistraten i Skänninge, av häradsrätten i Mjölby domsaga, av länsstyrelsen i Östergötlands län samt av Göta hovrätt.

Stadsfullmäktige hava behandlat ärendet vid sammanträde den 8 november 1937 och därvid förklarat sig icke kunna samtycka till att staden lades under landsrätt, enär *dels* staden måste förbehålla sig att statsverket övertog vissa stadens ekonomiska förpliktelser, *dels ock* ändringen för stadens del i ekonomiskt hänseende medförde så obetydliga fördelar, att dessa icke uppvägs den prestigeförlust och de extra kostnader, som genom förändringen komme att förorsakas den rättssökande allmänheten, detta i all synnerhet om handläggningen av ärenden beträffande inskrivnings- och fastighetsväsendet komme att flyttas från staden. Vad beträffar stadens nyssnämnda ersättningsanspråk, så hava stadsfullmäktige uttalat, att statsverket borde övertaga skyldigheten att till de befattningshavare, vilkas tjänster komme att indragas vid den nya organisationens genomförande, utbetala de löner som för närvarande av dem åtnjotes. Vidare hava stadsfullmäktige i fråga om möjligheterna till besparingar i stadens förvaltning anmärkt att, i motsats till vad utredningsmannen hållit före, staden i varje fall tills vidare icke torde kunna undgå att utgiva avlöning till stadsfiskal, vilken kostnad borde beräknas till 1,500 kronor om året. Härigenom och då vidare enligt utredningsmannens förslag en blivande kommunalborgmästare skulle hava rätt till skrivhjälp genom drätselkammarens försorg, vilket icke torde kunna ske utan anställande av extra skrivbiträdes hjälp å drätselkontoret, bleve den återstående besparingen för staden ej större än att den väl uppvägs av de kostnader genom resor och tidsspillan, som stadens rättssökande allmänhet finge för framtiden underkasta sig.

Magistraten har i yttrande den 15 november 1937 anfört, att magistraten ansåge sig icke böra mot stadsfullmäktiges förklaring, att fullmäktige icke kunde samtycka till den föreslagna indelningsändringen, tillstyrka förordnande att rådhusrätten i staden skulle upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med Mjölby domsaga.

Häradsrätten, som förehaft ärendet vid sammanträde den 7 december 1937, har — under uttalande att det, efter den utredning handlingarna i ärendet innehölle och med hänsyn till fastställda grunder för en förestående processreform, torde få anses uteslutet att särskild rådhusrätt bibehölles för Skänninge — icke framfört någon erinran mot att staden förenades med domsagan.

Länsstyrelsen har i utlåtande den 18 december 1937 förordat den ifrågasatta indelningsändringens vidtagande samt till stöd härför anfört bland annat:

Det torde numera vara allmänt erkänt, att det lände rättsskipningen i städer av Skänninges storlek till gagn, om staden i judiciellt hänseende förenades med angränsande domsaga. Länsstyrelsen ansåge det under sådana förhållanden icke nödvändigt att närmare ingå på denna fråga. På sätt av häradsrättens yttrande framginge, torde införlivandet med domsagan av Skänninge stad icke vålla några egentliga olägenheter för domsagoarbetet. Av den förebragta utredningen torde vidare framgå, att den ifrågasatta åtgärden, huru stadens förvaltning än ordnades, icke komme att medföra någon ökad ekonomisk börda för staden, även om den rent ekonomiska vinsten för staden

icke bleve så särdeles stor. Vad stadsfullmäktige anfört och eljest i ärendet förekommit hade icke kunnat övertyga länsstyrelsen, att stadens förläggning under landsrätt i något hänseende komme att medföra avsevärd olägenhet för staden. Då sålunda alla förutsättningar för indragning av stadens egen jurisdiktion vore för handen, ansåge sig länsstyrelsen böra förordna, att Skänninge stad, förslagsvis från och med den 1 januari 1939, i judiciellt hänseende förenades med Mjölby domsaga.

Beträffande den ersättning av statsverket, som skulle utgå till stadens nuvarande rådmän, har länsstyrelsen förordnat att samma ersättning bestämdes efter nu utgående, ehuru ej i vederbörlig ordning fastställda lönebelopp eller 550 kronor om året till vardera av de ordinarie och 100 kronor om året till den extra rådmannen. — I fråga om stadsfiskalstjänsten har länsstyrelsen anslutit sig till den meningen att densamma måste tills vidare bibehållas, låt vara att tjänsten endast komme att uppehållas på förordnande.

Jämväl Göta hovrätt har i utlåtande den 17 januari 1938 tillstyrkt att — under förutsättning att statsverket övertog stadens avlöningsförpliktelser i förhållande till rådmännen, i vilket hänseende hovrätten ansåge billighetsskäl tala för att de sedan 1925 utgående avlöningsbeloppen lades till grund för ersättningens bestämmande — förordnande måtte meddelas om den ifrågasatta föreningen, vilken syntes kunna träda i tillämpning från och med den 1 januari 1939. Hovrätten har härvid anfört, att hovrätten, som funne det uppenbart att Skänninge stad icke borde bibehållas vid egen jurisdiktion, ansåge att stadens förenande med Mjölby domsaga skulle bliva till gagn för rättsskipningen. Enligt vad utredningen gåve vid handen, komme föreningen därjämte att medföra besparing för staden, och någon avsevärd olägenhet av något slag kunde ej sägas därav uppkomma.

Statskontoret har i skrivelse den 5 februari 1938 avgivit infortrat yttrande i ärendet, såvitt avser statsverkets övertagande av stadens förpliktelser beträffande avlöningen till förenämnda tre rådmän i händelse rådhusrätten komme att upphöra. I utlåtandet har statskontoret anfört, att statskontoret funne det tveksamt, huruvida till grund för bestämmandet av ifrågasvarande ersättning borde, såsom länsstyrelsen och Göta hovrätt förordnat, läggas de årsarvoden, som rådmännen under senare år i enlighet med stadsfullmäktiges beslut faktiskt åtnjutit, och icke de i den av Kungl. Maj:t fastställda lönestaten angivna lönebeloppen. Såvitt ämbetsverket kunde finna, hade emellertid den i samband med indragningen av rådhusrätten i Lysekil genom Kungl. Maj:ts brev den 11 juni 1937 fastställda ersättningen till rådmännen i denna stad beräknats med hänsynstagande till de avlöningar, rådmännen faktiskt åtnjutit, och icke till de lönebelopp, som upptagits i den av Kungl. Maj:t fastställda lönestaten för rådhusrätten och magistraten i Lysekil. Med hänsyn härtill ville det synas statskontoret, att även i nu förevarande fall ersättningen borde bestämmas på motsvarande sätt och att sålunda — därest förordnande om rådhusrättens i Skänninge upphörande komme att meddelas — rådmännen därstädes borde under deras återstående livstid tillerkännas årlig ersättning för mistad lön med Axbom och Wahr-

berg 550 kronor vardera och Wilde 100 kronor. Beloppen, å vilka dyrtids-tillägg icke borde utgå, torde böra anvisas att bestridas från allmänna in-dragningsstaten.

Departements-
chefen.

Den i ärendet förebragta utredningen ådagalägger, att därest statsverket såsom föreslagits övertager staden Skänninges förpliktelser beträffande av-löningarna till de icke lagfarna rådmän, vilkas tjänster i och med rådhus-rättens upphörande komma att indragas, den ifrågasatta föreningen med Mjölby domsaga icke kommer att medföra kostnadsökning för staden ens för det fall att, såsom ännu någon tid torde bliva erforderligt, stadsfiskals-tjänsten därstädes måste bibehållas. Vid sådant förhållande och då — så-som även länsstyrelsen och hovrätten funnit — stadens förenande med dom-sagan skulle bliva till gagn för rättsskipningen samt icke medföra avsevärd olägenhet för staden, lära de i 2 § förenämnda lag den 17 juni 1932 angivna förutsättningarna för meddelande mot stadens bestridande av förordnande om stadens förenande i judiciellt avseende med domsaga föreligga. Det är också min avsikt föreslå Kungl. Maj:t utfärdande av föreskrift härom. In-nan detta sker, måste emellertid riksdagens samtycke utverkas till att stats-verket övertager stadens förpliktelser mot förenämnda rådmän. Lika med länsstyrelsen, hovrätten och statskontoret finner jag därvid ersättningarna böra bestämmas till de av staden begärda högre beloppen. Så har i mot-svarande fall ägt rum, förutom vid det av statskontoret åberopade tillfället, jämväl vid meddelande av förordnande om staden Kungsbackas förenande i judiciellt avseende med domsaga. (Se prop. nr 180 till 1934 års riksdag.)

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till rådmännen i Skänninge Carl Johan Theodor Ax-bom, Samuel Herman Wahrberg och Gustaf Reinhold Wilde må från och med den dag, då föreskrift om stadens förenan-de i judiciellt avseende med Mjölby domsaga träder i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse av 550 kronor till en var av Ax-bom och Wahrberg samt 100 kronor till Wilde, med iakt-tagande av att å förmånen dyrtidstillägg icke skall utgå.

2:o.

Staden *Arboga*, vars invånarantal den 31 december 1936 uppgick till 4,899 personer, omslutes av Åkerbo och Skinnskattebergs tingslag, vilket tingslag ingår i Västmanlands västra domsaga. Denna domsaga, som består av yt-terligare ett tingslag, har kansli i Köping, där tingshus finnes uppfört för först-nämnda tingslag. Arboga står i direkt järnvägsförbindelse med Köping, dit avståndet är 17 kilometer samt förbindelserna snabba och täta. Restiden är cirka 25 minuter med 7 persontåg dagligen i vardera riktningen. I Åker-

bo och Skinnskattebergs tingslag förrättas årligen tio allmänna sammanträden under tingsterminerna.

Borgmästartjänsten i Arboga är sedan den 9 augusti 1937 vakant. Enligt av Kungl. Maj:t den 9 augusti 1935 fastställd arbetsordning skall stadens rådhusrätt utgöras av, förutom borgmästaren, en lagfaren och en icke lagfaren rådman samt en icke lagfaren extra rådman. Lagfarna rådmanstjänsten innehaves av juris och filosofie kandidaten Karl Axel Wilhelm Kellgren, som är född år 1887 och erhållit länsstyrelsens fullmakt å tjänsten den 12 juni 1920. Icke lagfaren rådman är Lars August Jonsson, som är född år 1865 och valts till rådman år 1925. Innehavaren av extra rådmanstjänsten är, i överensstämmelse med kungörelsen den 22 juni 1934 (nr 362) om tillsättande av befattning såsom icke lagfaren rådman i vissa städer, tillsatt allenast på förordnande.

Enligt gällande lönestat för rådhusrätten och magistraten (fastställd av Kungl. Maj:t berörda den 9 augusti 1935) utgå från staden till den nuvarande lagfarne rådmannen de löneförmåner som tillkomma honom enligt beslut av stadsfullmäktige den 7 maj 1920. Enligt detta beslut är Kellgren i form av lön, personligt lönetillägg, dyrtidstillägg, ersättning för indragna boupptecknings- och arvskiftesprovisioner, sportler m. m. garanterad en årlig tjänsteinkomst av minst 12,000 kronor, därav 2,400 kronor i arvoden såsom sekreterare hos stadsfullmäktige och hos byggnadsnämnden. Den icke lagfarne rådmannen åtnjuter enligt samma lönestat 450 kronor i lön och 500 kronor i ersättning för indragna bouppteckningsprovisioner eller sålunda tillhoppa 950 kronor. Han är därjämte berättigad uppbära vissa med tjänsten förenade sportler, vilka uppgått till i medeltal 450 kronor om året. Den sammanlagda årliga inkomsten av rådmanstjänsten bör sålunda beräknas till minst 9,600 kronor för Kellgren och till 1,400 kronor för Jonsson; och hava dessa förklarat att de gjorde anspråk på ersättning med sagda belopp, därest förordnande meddelades om rådhusrättens upphörande. — Någon utfästelse från stadens sida om pensionering föreligger icke beträffande någon av rådmännen, och skyldighet har icke föreskrivits för dem att vid viss ålder avgå från tjänsten. Ej heller har i deras fullmakter inryckts föreskrift om skyldighet att övergå till annan tjänst hos staden. I sådant avseende är av betydelse, att rådmannen Kellgren, vilken avlagt juris kandidatexamen, innehar föreskriven kompetens för att kunna utses till kommunalborgmästare.

I anledning av *tidigare vakans å borgmästartjänsten* i Arboga verkställdes, på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 16 april 1931 och den 19 augusti 1932, genom länsstyrelsens i Västmanlands län försorg utredning rörande stadens förenande i judiciellt avseende med Åkerbo och Skinnskattebergs tingslag av förenämnda domsaga. Utredningen, därvid de frågor som omförmälas i 3 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende särskilt uppmärksammades, utfördes på länsstyrelsens uppdrag av landstingsdirektören Adam Hult.

U t r e d n i n g s m a n n e n — vilken vid utredningen biträtts av för staden utsedda ombud — avgav utlåtande i ämnet den 24 april 1933. Häre

påvisades, att staden genom förening med domsagan skulle — under förutsättning att statsverket helt övertog kostnaderna för avlöandet av omfördälda två rådmän — göra en årlig besparing av 11,695 kronor, vilken besparing dock icke komme att vinnas förrän efter år 1938, då stadens rätt till bouppteckningsavgifter komme att upphöra. I övrigt framhölls i utredningen, att jämväl efter en eventuell förening med domsagan särskild inskrivningsdomare och överexekutor borde finnas för staden, vilka uppdrag borde anförtros åt kommunalborgmästaren, samt att särskilda tingssammanträden med tremansnämnd borde där anordnas.

Över utredningen avgåvos yttranden av, bland andra, stadsfullmäktige och magistraten i Arboga, Åkerbo och Skinnskattebergs tingslags häradsrätt, länsstyrelsen i Västmanlands län och Svea hovrätt.

Av stadsfullmäktiges yttrande, däri magistraten instämde, framgick att fullmäktige vid sammanträde den 9 juni 1933 förklarade, bland annat, att då enligt den nya lagstiftningen om boutredning och arvskifte staden från och med år 1939 komme att gå förlustig privilegiet på tillgodonjutande av boupptecknings- och arvskiftesavgifter, de ekonomiska verkningarna av landsrättsförläggningen bleve sådana att staden icke ville sätta sig ett införlivande med domsagan, under förutsättning att staten övertog stadens samtliga förpliktelser beträffande ersättning till rådmännen för mistade avlöningsförmåner, att tingsammanträden med tremansnämnd komme att hållas i staden samt att den blivande kommunalborgmästaren förordnades att vara, bland annat, inskrivningsdomare och överexekutor för staden.

Länsstyrelsen anförde i skrivelse den 23 juni 1933 bland annat, att vad den lagfarne rådmannen anginge, de löneförmåner som av stadsfullmäktige bestämts vid sammanträdet den 7 maj 1920 finge anses alltför höga för att skäligen kunna läggas till grund vid beräkningen av statens ersättningsbelopp. Med hänsyn till stadens storlek och omfattningen av de göromål, som vore förenade med rådmantjänsten, syntes de samlade löneförmånerna icke hava bort sättas till högre belopp än 6,500 à 7,000 kronor. Därest ersättning därutöver ansåges böra utgå till tjänsteinnehavaren, torde detta böra bliva en angelägenhet mellan denne och staden. På grund av vad sålunda uttalats och då länsstyrelsen ej heller hölle för lämpligt eller nödvändigt att en blivande kommunalborgmästare bleve förordnad såsom inskrivningsdomare och överexekutor, ansåge sig länsstyrelsen förhindrad tillstyrka att frågan om staden Arbogas förläggande under landsrätt gjordes beroende av de av stadsfullmäktige uppställda villkoren.

I sitt den 31 augusti 1933 dagtecknade utlåtande förklarade hovrätten — under uttalande att stadens krav att den blivande kommunalborgmästaren skulle förordnas att vara särskild inskrivningsdomare icke kunde tillstyrkas — att hovrätten såsom ett sammanfattande omdöme funne sig kunna med stöd av den verkställda utredningen uttala, att med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan deras förenande i judiciellt hänseende kunde förväntas bliva till gagn för rättsskipningen och att därav icke skulle föranledas ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden.

Genom beslut den 27 juli 1934 fann Kungl. Maj:t, med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter, ej anledning att för det dåvarande meddela förordnande om rådshusrättens i Arboga upphörande och stadens för- enande i judiciellt avseende med domsaga.

Efter det ny lönestat för rådshusrätten och magistraten den 9 augusti 1935 fastställts av Kungl. Maj:t, blev borgmästarämbetet i staden i behörig ordning återbesatt, men är tjänsten, såsom förut anmärkts, nu åter ledig.

Med anledning av den *nya vakansen* anbefalldes Kungl. Maj:t genom remiss den 15 september 1937 länsstyrelsen att inhämta yttranden från stadsfullmäktige och magistraten i Arboga rörande stadens förenande i judiciellt avseende med Västmanlands västra domsaga.

Till åtlydnad härav har länsstyrelsen med eget utlåtande den 3 januari 1938 överlämnat sagda yttranden ävensom viss genom drätselkammarens i Arboga försorg verkställd, med hänsyn till numera ändrade ekonomiska och andra förhållanden erforderlig komplettering av den tidigare utredningen i ärendet.

I den nya utredningen föreslås, att staden efter rådshusrättens upphörande skall bidra till den lagfarne rådmannens avlöning med — förutom vad som belöper i arvoden såsom sekreterare hos stadsfullmäktige och hos byggnadsnämnden, eller 2,400 kronor — ett ytterligare belopp av högst 2,400 kronor. Det oaktat beräknas staden genom indelningsändringen göra en omedelbar årlig vinst av 3,965 kronor, vilken vinst, därest åt kommunalborgmästaren anförtros att jämväl vara inskrivningsdomare, skulle ökas med 2,200 kronor till 6,165 kronor.

Vid sammanträde den 29 november 1937 hava stadsfullmäktige tagit ställning till den nya utredningen och därvid beslutat lämna sitt samtycke till att Arboga i judiciellt avseende förenas med Västmanlands västra domsaga under förutsättning att:

1) inskrivningsväsendet får ombesörjas inom staden av särskild inskrivningsdomare och staden åtnjuta inkomsterna av detsamma;

2) lämpligt antal sammanträden med tremansnämnd — ej mindre än nio årligen — hålles inom staden; samt

3) statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning eller pension till rådmännen Kellgren och Jonsson, med den inskränkning att staden gentemot statsverket förklarar sig villig att bidra med en fjärdedel, dock högst 2,400 kronor om året, av den årliga ersättning som kommer att utgå till Kellgren i anledning av rådmansbefattningens indragning.

Stadsfullmäktige hava tillika, därest föreningen skulle komma att genomföras mot det sålunda uppställda villkoret angående inkomsterna av inskrivningsväsendet, förbehållit sig ersättning av statsverket med 1,500 kronor för kostnader för uppläggande av nya fastighetsböcker för staden.

Magistraten har vid sammanträde den 21 december 1937 beslutat instämma i stadsfullmäktiges yttrande, dock att den lagfarne rådmannen, vid tillfället tillika magistratens ordförande, anmält sig från beslutet på det sätt skiljaktigt, att han ansett det mindre lämpligt att kommunalborgmästaren förordnades att handlägga inskrivningsärenden.

L ä n s s t y r e l s e n har i sitt nya utlåtande vidhållit sin tidigare uttalade uppfattning om olämpligheten av att förordna särskild inskrivningsdomare i staden. Vidkommande frågan om särskilda s. k. tremansting för densamma har länsstyrelsen ansett det härutinnan framställda kravet böra vinna beaktande. Vad beträffar det tredje av stadsfullmäktige uppställda villkoret för samtycke till indelningsändringen, så har länsstyrelsen tillstyrkt ett godtagande av samma villkor. Härom har länsstyrelsen närmare anfört:

Sedan länsstyrelsen den 23 juni 1933 yttrade sig i ärendet, hade några pensionsbestämmelser icke blivit antagna för befattningshavarna i Arboga stad, vid vilket förhållande och då sammansättningen av rådhusrätten efter nämnda tidpunkt icke undergått någon förändring den ekonomiska uppgörelsen mellan staden och statsverket i samband med en blivande landsrättsförläggning nu liksom tidigare huvudsakligast komme att avse löneförmånerna åt de båda rådmännen. Rörande denna fråga hade länsstyrelsen i sitt tidigare yttrande framhållit att den lagfarne rådmannen på sin tid tillförsäkrade minimiinkomsten av tjänsten, 12,000 kronor, med hänsyn till stadens storlek och omfattningen av vederbörandes arbetsbörda, vore för hög för att läggas till grund för beräkningen av statsverkets ersättningskyldighet samt att denna beräkning borde utgå från ett såsom skäligt ansett avlöningsbelopp av högst 7,000 kronor. I sitt betänkande i frågan, vilket av stadsfullmäktige godtagits, hade drätselkammarens delegerade i stort sett kommit till samma resultat, då de ansett statsverkets ersättningskyldighet till den lagfarne rådmannen böra begränsas till 7,200 kronor.

Enär en sådan lösning av ersättningsfrågan syntes för statsverket förmånlig, ville länsstyrelsen för sin del tillstyrka ett godtagande av detta villkor. Vad den icke lagfarne rådmannen beträffade, syntes mot storleken av den av honom begärda ersättningen icke kunna göras någon berättigad erinran, varför nu liksom tidigare ett belopp av 1,400 kronor torde böra läggas till grund för en blivande ersättnings bestämmande.

Vad slutligen angår stadens anspråk på ersättning av statsmedel för uppläggandet av nya fastighetsböcker, i händelse handläggningen av inskrivningsärendena icke skulle anförtros den blivande kommunalborgmästaren, har länsstyrelsen uttalat, att samma krav syntes böra tillmötesgå, i den mån de havda kostnaderna icke hänförde sig till åtgärder som uteslutande berott på stadens egna tidigare försummelser i fråga om skyldigheten att hava författningsenligt upplagda fastighetsböcker.

I anledning av länsstyrelsens i nyssnämnda hänseende gjorda uttalande har drätselkammaren i Arboga inkommit med vissa upplysningar angående stadens fastighetsbokväsende. Det anföres härom bland annat:

Hos inskrivningsdomaren i Arboga funnes för närvarande tre 'upplagor' fastighetsböcker. De äldsta, innefattande sju band jämte register, hade tillkommit på grund av kungl. kungörelsen den 14 september 1875. Då för omkring 20 år sedan dessa band börjat fyllas, hade fyra nya fastighetsböcker — av större omfång och mera gedigna än de äldre — anskaffats och upplagts, alltjämt i överensstämmelse med förenämnda kungörelse. I dessa nya band hade anordnats *dels* fortsättningsrum från de äldre böckerna, *dels ock* nya upplägg för nybildade fastigheter; därjämte hade överförts hit till nya upplägg vissa fastigheter från de äldre böckerna. Denna nya upplaga fastighetsböcker vore alltjämt icke fullskrivna. Den 31 mars 1930 hade magistraten beslutat att, bland annat såsom en följd av fastighetsregistrets färdigstäl-

lande, hos stadsfullmäktige hemställa om ett förslagsanslag å 1,500 kronor för uppläggande av nya fastighetsböcker för staden. Ärendet hade blivit bordlagt i avbidan på resultatet av då pågående utredning om stadens förläggande under landsrätt. Denna utredning hade pågått ända till 1935, då genom Kungl. Maj:ts beslut om borgmästareämbetets återbesättande staden fått behålla sin jurisdiktion. I anslutning härtill hade stadsfullmäktige den 27 mars 1936 anslagit medel i överensstämmelse med magistratens hemställan.

Av vad här i korthet anförts torde framgå, att stadsfullmäktige gjort anslagets beviljande helt beroende av frågan, huruvida staden finge behålla sin egen jurisdiktion. Att stadsfullmäktige icke velat anslå medel till ett arbete, som eljest enligt lag skulle bekostas av statsverket, vore förklarligt. Numera inträffade omständigheter hade emellertid medfört att så bleve fallet, därest icke statsverket, i händelse landsrättsförläggning komme till stånd, gottgjorde staden dess kostnader i förevarande hänseende. Arbetet med de nya fastighetsböckerna — åtta till antalet och upplagda enligt så kallat skruvliggarsystem i överensstämmelse med den för häradsrätt gällande ordning — nalkades nu sin fullbordan. Böckerna vore alltså utan vidare användbara i domsaga. Därest dessa böcker komme att utan ersättning överlämnas till vederbörande domhavande, skulle enligt drätselkammarens mening statsverket göra en obehörig vinst tack vare den omständigheten, att arbetet avancerat så långt som skett. Staden kunde likaväl — utan att därigenom någon laga skyldighet åsidosatts — hava överlämnat böckerna med arbetet däri knappast påbörjat; i sådant fall hade statsverket författningsenligt måst vidkännas kostnaden för uppläggande av de nya böckerna. Det borde erinras därom, att beskaffenheten av de ovan omtalade äldre fastighetsböckerna icke i och för sig betingat uppläggandet av dessa nya böcker.

På grund av remisser hava ytterligare yttranden i ärendet avgivits av Åkerbo och Skinnskattebergs tingslags häradsrätt, av domhavanden i Västmanlands västra domsaga samt av Svea hovrätt ävensom, så vitt avser stadens på statsverket framställda ersättningsanspråk, av statskontoret.

H ä r a d s r ä t t e n, till vars yttrande d o m h a v a n d e n förklarar sig icke hava något att tillägga, har anført bland annat, att häradsrätten funne stadens inskrivningsväsende efter sammanslagningen icke böra handhas av annan än inskrivningsdomaren i domsagan. Däremot har häradsrätten tillstyrkt, att sammanträden med tremansnämnd anordnades i staden, men med hänsyn till det jämförelsevis ringa behovet av sådana sammanträden och till undvikande av att domsagoarbetet onödigtvis betungades hemställt att antalet måtte begränsas till tre om året.

H o v r ä t t e n har i utlåtande den 18 januari 1938 förklarar, att hovrätten vid prövning av ärendet i dess nya skick ej funnit anledning frångå sitt i det tidigare utlåtandet (se sid. 8) uttalade sammanfattande omdöme angående frågan om stadens förenande med domsagan. Vidkommande de av stadsfullmäktige angivna förutsättningar, varunder samtycke till föreningen lämnats, har hovrätten tillstyrkt ett godtagande av villkoren under 2) och 3), eller sålunda att särskilda för staden avsedda sammanträden med tremansnämnd måtte inrättas till av densamma önskat antal samt att statsverket måtte, på sätt staden föreslagit, övertaga stadens förpliktelser emot rådmännen Kellgren och Jonsson. Därjämte har hovrätten — under avstyrkande av stadens under 1) gjorda förbehåll om inskrivningsväsendets handhavande genom sär-

skild inskrivningsdomare — förordat stadens anspråk på ersättning av statsmedel för uppläggande av nya fastighetsböcker, i händelse samma villkor icke vunne beaktande. Till stöd för sin sålunda intagna ståndpunkt har hovrätten anfört:

I sitt tidigare utlåtande hade hovrätten funnit sig icke kunna tillstyrka att, såsom staden förutsatt, kommunalborgmästaren förordnades att vara inskrivningsdomare. Samma ståndpunkt nödgades hovrätten, liksom länsstyrelsen, häradsrätten och häradshövdingen, intaga till det nu framställda kravet att inskrivningsväsendet skulle få ombesörjas inom staden av särskild inskrivningsdomare. Enligt hovrättens mening föreläge ej tillräckliga skäl att, i motsats till vad i andra liknande fall ägt rum, på detta sätt splittra inskrivningsväsendet inom det nybildade tingslaget. Stadens önskemål syntes främst gå ut på att fastighetsböckerna jämte tillhörande protokoll och handlingar alljämt borde finnas tillgängliga i staden, men då rådhusrättens arkiv i övrigt skulle överflyttas till tingshuset i Köping, måste en dylik sakernas ordning medföra praktiska svårigheter såväl för inskrivningsdomaren i Arboga som för häradshövdingen och hans biträden, då på vardera stället allt emellanåt vid ärendenas behandling kunde krävas tillgång till de delar av arkivet som funnes å den andra orten. Rådhusrättens arkiv borde följaktligen i sin helhet överflyttas till Köping. Några nämnvärda praktiska olägenheter för stadsbefolkningen torde ej uppstå till följd härav. I de flesta fall kunde erforderliga upplysningar meddelas allmänheten och hithörande frågor ordnas per post eller telefon, och om sammanträden med tremansnämnd hölles i staden i den utsträckning hovrätten förordat, finge befolkningen regelbundet tillfälle till muntligt samråd på platsen med häradshövdingen eller ett hans rättsbildade biträde, som vunnit förtroendet med stadens fastighetsväsende. Slutligen vore att märka, att avståndet till kansliorten vore jämförelsevis obetydligt och förbindelserna med denna ort mycket goda.

Om stadens inskrivningsväsende skulle ombesörjas i samma ordning som gällde för tingslaget i övrigt och staden under sådana förhållanden ej kunde få åtnjuta sportelinkomsterna, följde väl ej därav någon rätt för staden att njuta ersättning för de kostnader som nedlagts för uppläggandet av nya fastighetsböcker. Hovrätten ansåge emellertid att starka billighetsskäl talade för att ersättning utginge för dessa kostnader, som nedlagts i förhoppning att staden skulle få behålla sin jurisdiktion tills den nu avlidne borgmästaren uppnått pensionsåldern och sålunda under flera decennier, och vilka kostnader, om arbetet i fråga ej påskyndats på sätt som skett, hade drabbat statsverket. Enligt vad tillförordnade borgmästaren meddelat motsvarade de nya fastighetsböckerna, vilkas uppläggande ej till någon del berott på tidigare försummelse i fråga om skyldighet att hava författningsenligt upplagda fastighetsböcker, de numera beträffande fastighetsböcker för landet gällande kraven.

Statskontoret har i yttrande den 12 februari 1938 erinrat att, därest en förening av staden med domsagan komme till stånd jämlikt bestämmelserna i förberörda lag den 17 juni 1932, skyldighet föreläge för statsverket att bereda ersättning åt rådmännen Kellgren och Jonsson. Såsom av handlingarna framginge, fortsätter statskontoret, hade emellertid staden förklarat sig villig att av den årliga ersättning, som komme att utgå till Kellgren, bidra med en fjärdedel, dock högst 2,400 kronor. Vid sådant förhållande och då statskontoret icke ansåge sig böra göra erinran mot de av Kellgren och Jonsson äskade beloppen, respektive 9,600 kronor och 1,400 kronor, finge ämbets-

verket tillstyrka att, därest förordnande om rådhusrättens upphörande meddelades, Kellgren och Jonsson bereddes en årlig ersättning av statsmedel med respektive (9,600—2,400 =) 7,200 kronor och 1,400 kronor, att utgå under deras återstående livstid. Nämda belopp, varå dyrtidstillägg icke borde beräknas, torde böra anvisas att bestridas från allmänna indragningsstaten.

Beträffande stadens krav på gottgörelse — under förut angiven förutsättning — av statsmedel för kostnader för uppläggande av nya fastighetsböcker, har statskontoret på de av Svea hovrätt anförda skälen och med beaktande jämväl av övriga i ärendet föreliggande omständigheter anført, att statskontoret icke ville motsätta sig bifall till vad härutinnan yrkats. I fråga om sättet för ifrågavarande utgifts bestridande har statskontoret uttalat att härför syntes böra anlitas det under andra huvudtiteln uppförda anslaget till »Häradsrätterna: Nya fastighetsböcker för landet», vartill emellertid samtycke från riksdagen torde vara erforderligt.

Ett förenande i judiciellt avseende av Arboga stad med Västmanlands västra domsaga måste anses såsom ett allmänt intresse. Det nu föreliggande tillfället att genomföra en sådan förening synes därför böra begagnas. Förutsättningar att jämlikt 2 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende genomföra föreningen tvångsvis föreligga även, såsom framgår av den i ärendet förebragta utredningen.

Stadsfullmäktige i Arboga hava emellertid på vissa i fullmäktiges beslut den 29 november 1937 närmare angivna, med 1)—3) betecknade villkor samtyckt till föreningen med domsagan, dock att stadsfullmäktige, för den händelse villkoret 1) icke skulle komma att uppfyllas, i stället förbehållit sig viss ersättning av statsverket. Vad de sålunda uppställda villkoren beträffar, synes mig intet vara att erinra mot ett tillmötesgående av det under 2) upptagna kravet på anordnande av ett visst antal, minst nio, så kallade tremanssting i staden, vilket yrkande vunnit understöd både av länsstyrelsen och hovrätten samt i princip godkänts jämväl av häradsrätten. Även det under 3) framställda anspråket på att statsverket skall övertaga stadens förpliktelser beträffande avlöning eller pension till rådmännen Kellgren och Jonsson, med den inskränkning att staden skall erlagga en fjärdedel, dock högst 2,400 kronor, av ersättningen till den förre, synes mig böra godtagas. Genom stadens erbjudande kommer statsverkets årliga ersättningsskyldighet gentemot Kellgren att begränsas till 7,200 kronor eller till tre fjärdedelar av det belopp, 9,600 kronor, som, därest mot stadens bestridande förordnande om rådhusrättens upphörande skulle meddelas, måst från statsverket utbetalas till honom. Då ersättningen till rådmannen Jonsson belöper sig till 1,400 kronor, kommer statsverkets sammanlagda ersättningsskyldighet i förevarande avseende att gälla ett belopp av 8,600 kronor. Beträffande Kellgren torde emellertid böra föreskrivas att, för den händelse han skulle komma att utses till kommunalborgmästare i Arboga eller i annan stad eller till ledamot i annan rådhusrätt och magistrat, ersättningen icke vidare skall utgå. Vad slutligen angår det under 1) upptagna villkoret, eller att inskrivningsväsendet skulle

*Departements-
chefen.*

få ombesörjas inom staden av särskild inskrivningsdomare och staden åtnjuta inkomsterna av detsamma, synes mig samma villkor — som vunnit understöd endast av majoriteten inom stadens magistrat men avstyrkts i samtliga övriga yttranden i ärendet — icke böra uppfyllas. Till stöd för denna min uppfattning åberopar jag vad Svea hovrätt härutinnan anført. Handläggningen av inskrivningsärenden för staden bör sålunda efter föreningens genomförande ske i vanlig ordning, d. v. s. genom inskrivningsdomaren i domsagan.

Vid sist angivna förhållande återstår att taga ställning till stadens förbehåll om ersättning av statsmedel med 1,500 kronor för kostnader för uppläggande av nya fastighetsböcker för staden. Detta ersättningsanspråk har understötts av såväl länsstyrelsen som, under åberopande av billighetsskäl, av Svea hovrätt och statskontoret. Enligt vad jag övertygat mig om har upplägget av nya fastighetsböcker, därvid det nya för domsagorna gällande systemet med lösblad och låsanordning kommit till användning, icke erfordrats med hänsyn till det skick vari stadens sist anskaffade fastighetsböcker befinna sig. Övergången till det nya systemet framstår emellertid såsom ändamålsenlig särskilt med hänsyn därtill att i domsagan omläggningen av fastighetsböckerna redan är verkställd beträffande samtliga nuvarande fastigheter. På grund härav och då det måste vara förenat med vissa olägenheter att inom samma domkrets tillämpa två system i avseende å fastighetsböckerna, hade det ändock icke kunnat dröja länge, innan stadens fastighetsböcker måst omläggas, men i så fall genom domhavandens försorg och på statsverkets bekostnad. Det av staden i förevarande avseende föranställda arbetet kommer sålunda statsverket till godo och torde böra ersättas i den mån särskilda kostnader därav föranletts. Denna ersättning synes, såsom statskontoret förordat, böra bestridas från de under andra huvudtiteln för nästkommande budgetår beviljade anslagen till 'Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet' och 'Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet', från det förra anslaget i vad angår kostnaden för bokband och blanketter samt från det senare anslaget så vitt avser andra utgifter. Det är min avsikt att, därest riksdagen icke uttalar någon erinran häremot, hos Kungl. Maj:t förorda till ersättande de utgifter som staden styrker sig hava haft i förevarande hänseende, dock högst 1,500 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till rådmännen i Arboga Karl Axel Wilhelm Kellgren och Lars August Jonsson må från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Västmanlands västra domsaga träder i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse med 7,200 kronor till Kellgren och 1,400 kronor till Jonsson, med iakttagande *dels* att å förmånen dyr-

tidstillägg icke skall utgå, *dels ock* att, därest Kellgren skulle utses till kommunalborgmästare i Arboga eller i annan stad eller till ledamot av annan rådhusrätt och magistrat, han ej vidare skall vara i åtnjutande av berörda gottgörelse.»

Vad departementschefen ovan under punkterna 1:o och 2:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämman, bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.
